

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію ЦЮНЯК ОКСАНИ ПЕТРІВНИ
«Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти
до інноваційної діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Зміна парадигми професійної підготовки вчителів початкової освіти на всіх рівнях вимагає суттєвого перезавантаження. Йдеться про контекст освітніх реформ, за яких підготовку здобувачів вищої освіти «магістр» доцільно розглядати у двох векторах: вдосконалення змісту та цілей вищої професійної освіти, що сприяє оволодінню не тільки вузькопедагогічними знаннями, вміннями, а й здатностями організувати свою професійну діяльність у формі продуктивної взаємодії з іншими суб'єктами на засадах інноваційних освітніх процесів; рівень «магістра», на відміну від «бакалавра», суттєво змінює напрям навчання, незалежно від того, за яким фахом отримано кваліфікацію. Це дає можливість молодим людям вступати на магістратуру, щоб доповнити отримані знання або змінити напрям професії. Однак межі заданих параметрів освітнього рівня «магістр» не є вичерпними і складають чималий простір для їх вивчення.

У ракурсі зазначеного, дисертаційне дослідження відповідає параметрам новизни та необхідного внеску в теорію та практику професійної педагогіки. Даючи загальну оцінку роботі, наголосимо на визначенні науковознавчих складників дослідницького корпусу, їх чіткості, відповідності меті й змісту застосованих методів наукового пошуку; обґрунтованості методологічних орієнтирів та їх концептів, які взаємоузгоджені й вмотивовані, віддзеркалюють зміст заявленої теми та наукових пошуків автора на всіх етапах дослідження.

Понятійна сітка вирізняється алгоритмізованістю, логічністю і змістовою наповненістю термінологією «професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності» та дотичних до неї у координатах міждисциплінарного інтерпретування, з акцентуванням на визначенні термінів та їх інтерпретувань: «готовність», «підготовка» і «професійна готовність»; «інновація», «новація», «діяльність» та «інноваційна діяльність», «здобувач вищої освіти», «магістр». Виведений автором системний ланцюжок розгортає логіку взаємозв'язків між термінами, реконструює їх смисли, структурує в теоретичний ряд – «підготовка здобувачів вищої освіти рівня «магістр» початкової освіти», де інноваційна діяльність розглядається як різновид цілеспрямованої діяльності, результатом якої є створення нових оригінальних ідей, орієнтованих на зміну і розвиток освітнього процесу, що є актуальними для професійного зростання та новаторства вчителів початкових класів.

Вагомим пластом у розв'язанні цієї проблеми постають праці закордонних учених та досвід зарубіжних закладів вищої освіти з підготовки магістрів у галузі початкової освіти, особливо країн, які є флагманами: Велика Британія, Канада, США, Франція, Норвегія. Визначені автором пріоритети та ризики слугували побудові сучасної моделі підготовки фахівців, яка повинна відбуватися не тільки через розвиток знаннєвої парадигми, а у процесі власної активної творчої діяльності, взаємозв'язку фундаментальної і практичної підготовки, уніфікуванні магістерських програм до вимог роботодавців. Цілісність фактажу досліджуваного поняття представлено у змісті *першого розділу* «Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності», що є сукупним результатом і має пряме відношення до авторського формулювання робочого визначення, що забезпечує формування теоретичних знань, практичних умінь і навичок в особистості, необхідних для професійної діяльності і задає нові параметри системного дослідження.

Актуальність окресленої проблематики визначають і методологічні орієнтири – теорія конструктивізму та постмодернізму, за яких, стверджує авторка, фахівець розширює межі своїх професійних знань, оволодіває асертивністю, критичним мисленням, набуває практико-орієнтованих умінь у спеціально організованому інноваційному середовищі. Визначений симбіоз підходів (компетентнісний, системний, синергетичний, діяльнісний, акмеологічний, особистісно орієнтований, андрагогічний, інноваційний) враховує особливості та специфіку підготовки таких педагогів у закладах вищої освіти, яка зумовлена зовнішніми (соціальна та економічна нестабільність, постійні освітні реформи, впровадження цифрових технологій, фінансова та матеріальна неуніфікованість з оплатою професії вчителя) і внутрішні чинники (потреби, мотиви, інтереси, прагнення до самовдосконалення), від яких залежить особистісний і професійний розвиток здобувачів вищої освіти «магістр» у професійній самореалізації. Системно і цілісно такий матеріал представлено у *другому розділі* дисертаційного дослідження «Методологічні засади професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності».

Творчим ядром наукового пошуку авторки є обґрунтування структурних компонентів (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, праксеологічний), їх критеріїв (інформаційно-змістовий, особистісно-мотиваційний, оцінно-рефлексивний, операційно-діяльнісний) професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності та педагогічних умов.

Виділені автором умови – інтеграція інноваційної діяльності в освітній процес закладів вищої освіти, створення інноваційного освітнього середовища, формування у майбутніх магістрів початкової освіти мотивації до інноваційної діяльності оновлення змісту професійної підготовки, що сприяє формуванню інноваційної компетентності та професійної готовності до такого виду діяльності, реалізація форм і методів організації професійної

підготовки фахівців галузі початкової освіти – мають реалістичний характер і просувають наукове бачення авторки у розв’язанні процесуальної складової та її реалізації в освітній процес задля формування в майбутніх фахівців готовності до інноваційної діяльності.

Відзначимо чіткість і структурованість, ґрунтовне прописання моделі підготовки магістрів початкової освіти до застосування інноваційної діяльності. Розгорнений зміст теоретико-методологічного, змістово-процесуального, діагностувально-результативного блоків, їх взаємозалежність і взаємообумовленість спрямована на розвиток здатностей вчителя початкових класів до застосування інноваційної діяльності у роботі з молодшими школярами. Візуалізовано модель представлена на с. 215-218 дисертації та тезово в авторефераті (с. 17).

Передумовою до здійснення формувальних кроків підготовки магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності є авторський навчально-методичний комплекс, який включає: навчальні посібники: «Педагогічна інноватика: навчально-методичний посібник»; «Педагогічна інноватика: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів», «Формування професійної готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності: практикум»; словник «Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності», словник інноваційних термінів; дистанційний курс «Педагогічна інноватика»; тестові завдання, презентації.

Заслуговує на увагу процесуальне забезпечення навчального посібника, структура та логіка подання, врахування сучасних реалій початкової школи (вимоги НУШ), який складається з двох частин: лекційних (8 тем) і практикуму. Зміст лекційного матеріалу розширює діапазон знань здобувачів вищої освіти про педагогічну інноватика у системі сучасної науки та освіти, інтеграційні процеси, технології навчання (інтегроване, інтерактивне, проектне, проблемне навчання), інформаційно-комунікаційні технології, якими повинен володіти сучасний вчитель початкових класів.

Презентований методичний комплекс охоплює всю систему/ складники підготовки магістрів до інноваційної діяльності (змістову/знаннєву, практико-орієнтовану (асистентська та навчально-дослідницька практика), науково-дослідну, самостійну роботу), зорієнтовує на забезпечення належного рівня підготовки магістрів до інноваційної діяльності, формування у них компетентностей та програмних результатів відповідно до освітньої програми «Початкова освіта». У розгорненому прописанні такий матеріал розкрито у третьому розділі «Концептуальні засади системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності» та додатках.

Інтерес для теорії і практики професійної підготовки фахівців викликає змістове наповнення *четвертого й п'ятого* розділів. У розділі «Організаційно-методичні засади системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності» визначено роль освітнього середовища у системі професійної підготовки магістрів початкової

освіти в інноваційній діяльності; обґрунтовано форми і методи, серед яких традиційні лекції набувають елементів новизни та авторського ініціювання (лекція з елементами інформаційного змісту, проблемна, оглядова, лекція-бесіда, лекція-презентація, лекція з елементами дискусії) та альтернативні – «брейнстормінг», ситуаційно-рольовий метод, метод інциденту, дискусії, інтелект-карти, інтернет-семінари, техніка майндмепінг (ментальні карти, інтелект карти, карти розуму, карти пам'яті, Mind Maps) тощо.

Перевагою проведення експериментально-дослідної роботи є чітко пролонгована поетапна реалізація авторської моделі; моніторинг стану сформованості досліджуваного явища та його динаміка; психолого-діагностична карту дослідження, яка включає обґрунтування діагностичного інструментарію з урахуванням відповідних до них компонентів та їх критеріїв; процедура проведення. Психодіагностичними імперативами обрано: опитувальник «Рівень соціальних очікувань» (І. С. Попович) та методику «Здібності педагога до творчого саморозвитку» (І. В. Нікішина), методикою діагностики мотиваційної структури особистості (В. Мільман) тест «Сенсожиттєві орієнтації» (Дж. Крамбо та Л. Махолік, адаптація Д. О. Леонтьєва), опитувальник «Рівень суб'єктного контролю» (Дж. Б. Роттер, адаптація Є. Ф. Бажина, Є. А. Голинкіної, О. М. Еткінда). Названі психодіагностичні методики валідні, експериментальний масив представлено достатньою мірою як на констатувальному, так і формуальному етапах проведення.

Усі реалії експериментальної роботи, яка тривала впродовж 2017–2018 рр. за участю 425 магістрантів спеціальності 013 «Початкова освіта», дисертантка пояснює, обґрунтовує, коментує, спираючись на теоретичні позиції та результати емпіричних даних, що забезпечує логічний і несуперечливий характер експерименту, яким охоплено вісім закладів вищої освіти – Херсонський державний університет, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Львівський національний університет імені Івана Франка, Мукачівський державний університет, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника і який дав змогу добути правдиві експериментальні дані з підготовки магістрів до інноваційної діяльності, зробити їх зіставний аналіз. Координатною сіткою для оцінки дослідження постають принципово нові результати, нові факти, об'єкти, методи, які використала Оксана Борисівна.

Таким чином, одержані наукові результати, що виносяться на захист, є особистим досягненням здобувачки. Їх підтвердження – практико-орієнтований дидактико-методичний комплекс, який сповна може бути рекомендованим в освітній процес закладів вищої освіти з підготовки магістрів початкового навчання та інститутів післядипломної педагогічної освіти, які проходять курсову підготовку та перепідготовку, ресурсом, яким можуть послуговуватися вчителі початкових класів, які працюють

інноваційно. Такий матеріал розкрито в розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності».

Дисертаційні напрацювання автора достатньо широко представлені на науково-практичних конференціях різного рівня в межах України та ближнього зарубіжжя. Авторські публікації сповна викладено у рукописі дисертації й авторефераті: 42 публікації з яких, 37 одноосібні, з-поміж яких 4 монографії (2 – у співавторстві); 2 навчально-методичних посібника (1 – у співавторстві); 1 практикум; 1 навчальна програма; 1 методичні вказівки (у співавторстві); 1 словник, які мають практичну цінність.

Зміст дисертаційного дослідження виразняють, доповнюють і візуалізують 23 таблиці, 21 рисунок, додатків, які вміщено на 78 сторінках. Це: силабус навчальної дисципліни «Педагогічна інноватика», зміст практичних занять, тести, методики та опитувальники, статистичні дані отриманих експериментальних даних.

Наведене вище дає підстави стверджувати про загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її прирощення в галузі педагогіки професійної підготовки і перепідготовки.

До дискусійних положень та зауважень щодо змісту дисертаційного дослідження відносимо:

1. У вступі дисертаційного дослідження авторкою на основі системного аналізу наукової літератури та нормативних документів виокремлено суперечності, які, на думку дослідниці, мають місце у теорії і практиці професійної підготовки майбутніх педагогів. Вважаємо, що вартувало б уточнити, чи вдалося дисертантці розв'язати означені суперечності у процесі дослідно-експериментальної роботи.
2. Позитивно оцінюючи дослідження зарубіжної практики професійної підготовки майбутніх педагогів (п.1.2.), зацентруємо на доцільності більш глибокого аналізу конструктивних ідей зарубіжного досвіду, що доцільно використовувати у процесі виконання поставлених завдань у контексті моделювання системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності.
3. Представляє інтерес зміст авторської моделі системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. Можна висловити побажання щодо необхідності включення до її структури суб'єктів освітнього процесу.
4. У дисертації доцільно було б детально розкрити можливості науково-педагогічної практики у формуванні професійної готовності майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності.
5. Значним здобутком дослідниці є створення і описання нею навчально-методичного комплексу. Вважаємо, що доцільним було б зазначити, на формування яких компетентностей, значущих для інноваційної діяльності майбутнього педагога, спрямований його зміст.

Загальний висновок

За своєю актуальністю, змістом, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, вірогідністю одержаних результатів, їх новизною, практичною значущістю та повнотою викладу в опублікованих працях дисертаційна робота Цюняк Оксани Петрівни «Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності», відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.) та іншим нормативним вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук, а її авторка – Цюняк Оксана Петрівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

професор кафедри психології і педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова, доктор педагогічних наук,
професор

